

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти

Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему «ПСИХОЛОГІЧНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ
МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА»

Виконала здобувачка вищої освіти
320-с групи
Спеціальність 053 Психологія
ОП Психологія. Психологічне
консультування
Євтушенко Анна Олексіївна

Керівник: д-р психол. наук, професор
Ковальова О.В.

Рецензент: канд. психол. наук,
доцент кафедри психології
Чорноморського національного
університету
імені Петра Могили
Астремська І.В.

Запоріжжя– 2024 року

АНОТАЦІЯ

Євтушенко Анна Олексіївна
Психологічна самореалізація молодшого школяра засобами мистецтва

Робота присвячена дослідженню впливу засобів мистецтва на змістово-динамічні особливості самореалізації молодшого школяра.

Молодший шкільний вік є фундаментальним етапом становлення особистості дитини, оскільки в цей період самореалізація набуває актуальності у зв'язку зі зміною соціального середовища, адаптацією до учнівського колективу. Проте потреба в навчальних успіхах та спілкуванні, що є базовими для цього віку, не завжди задовольняється в навчальній діяльності, що, у свою чергу, спричиняє спад мотивації до провідної діяльності та створює значні труднощі для повноцінного розвитку дитини.

Увага акцентувалася на тому, що вагомим детермінантом розвитку особистості є колектив, спілкування та її участь у різних видах творчої діяльності. При цьому творчим особистостям притаманна внутрішня самомотивація.

В зазначеному аспекті особлива увага надається мистецтву як способу самопізнання, самовідкриття та самопрезентації особистості. В роботі досліджувалися засоби стимулювання самомотивації особистості, динаміка самореалізації молодших школярів, роль самоактуалізації, самовизначення особистості для самореалізації молодшого школяра.

Практичне значення роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані як в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл, так і в роботі позашкільних навчально-виховних закладів та в організації підготовки майбутніх психологів, учителів початкових класів, педагогів-організаторів у вищих навчальних закладах.

Результати дослідження особливостей психологічної самореалізації дитини в молодшому шкільному віці підтверджують залежність динаміки самореалізації молодших школярів від організації сумісної художньо-творчої діяльності в різновікових спеціально організованих художньо-творчих колективах молодших школярів.

Ключові слова: самореалізація особистості, самоактуалізація, самовизначення, самопрезентація, саморозвиток, рефлексія, соціалізація, соціальна адаптація.

ABSTRACT

Anna Alekseevna Yevtushenko

Psychological self-realisation of junior schoolchildren through art

The work is devoted to the study of the influence of artistic means on the content and dynamic features of junior schoolchildren's self-realisation.

Primary school age is a fundamental stage in the development of a child's personality, as self-realisation becomes important during this period due to changes in the social environment and adaptation to the student body. However, the need for academic success and communication, which are fundamental for this age, is not always met in educational activities, which, in turn, leads to a decline in motivation to lead activities and creates significant difficulties for the child's full development.

The importance of teamwork, communication, and participation in creative activities was highlighted as a significant factor in personality development. Self-motivation is an inherent characteristic of creative individuals.

Art is given special attention as a means of self-knowledge, self-discovery, and self-presentation of the individual in this regard. The study investigated the means of stimulating self-motivation of the individual, the dynamics of self-realisation of junior schoolchildren, the role of self-actualisation, self-determination of the individual for self-realisation of junior schoolchildren.

The practical significance of the work lies in the fact that the results of the study can be used both in the educational process of secondary schools and in the work of out-of-school educational institutions and in the organisation of training of future psychologists, primary school teachers, and teacher-organisers in higher education institutions.

The results of the study of the peculiarities of psychological self-realisation of a child in primary school age confirm the dependence of the dynamics of self-realisation of primary schoolchildren on the organisation of joint artistic and creative activities in specially organised artistic and creative groups of primary schoolchildren of different ages.

Keywords: personal self-realisation, self-actualisation, self-determination, self-presentation, self-development, reflection, socialisation, social adaptation.

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної (дипломної) роботи
здобувачки вищої освіти спеціальності 053 Психологія

Євтушенко Анни Олексіївни

на тему «**Психологічна самореалізація молодшого школяра
засобами мистецтва**»

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор кафедри психології Ковальова О.В.

Сучасні нововведення в системі освіти України та розвиток психологічної науки підсилюють актуальність питань самореалізації особистості в її творчій діяльності. Молодший шкільний вік є фундаментальним етапом становлення особистості дитини, оскільки в цей період самореалізація набуває актуальності у зв'язку зі зміною соціального середовища, адаптацією до учнівського колективу. Проте потреба в навчальних успіхах та спілкуванні, що є базовими для цього віку, не завжди задовольняється в навчальній діяльності, що, у свою чергу, спричиняє спад мотивації до провідної діяльності та створює значні труднощі для повноцінного розвитку дитини. Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного креативного становлення і характеризується сенситивністю до творчої діяльності.

Для осмислення даної проблеми велике значення мають праці Л. Виготського, З. Карпенко, С. Максименка, І. Пасічника, М. Савчина та ін., гуманістичні концепції К. Домбровського, М. Монтесорі, А. Мудрика та ін. Завдяки доробку цих науковців вдалося суттєво поліпшити методологічну базу дослідження психології особистості, виділити принцип саморозвитку через стимулювання її активності, незалежності, прагнення до самовираження та самореалізації.

У дослідженнях особистісної самореалізації останніх років зазначається, що вагомим детермінантом розвитку особистості є колектив,

спілкування та її участь у різних видах творчої діяльності. При цьому творчим особистостям притаманна внутрішня самомотивація.

В зазначеному аспекті особлива увага надається мистецтву як способу самопізнання, самовідкриття та самопрезентації особистості. Проте аналіз наукової літератури свідчить про обмежену кількість досліджень саме з цієї проблеми. Крім того, мало досліджувалися засоби стимулювання самомотивації особистості, динаміка самореалізації молодших школярів, роль самоактуалізації, самовизначення особистості для самореалізації молодшого школяра. Немає жодного сумніву щодо важливості та актуальності окресленої проблеми.

Об'єктом дослідження є психологічна самореалізація молодшого школяра.

Предмет дослідження: вплив засобів мистецтва на змістово-динамічні особливості самореалізації молодшого школяра.

Мета дослідження: виявити психологічні особливості процесу самореалізації молодшого школяра, емпірично вивчити його динаміку, розробити програму стимулювання самореалізації молодшого школяра засобами мистецтва.

Досягнення мети дослідження передбачали розв'язання таких **завдань:**

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми особистісної самореалізації у психологічній літературі.

2. Дослідити особливості психологічної самореалізації дитини в молодшому шкільному віці.

3. Обґрунтувати прикладну модель та розробити програму стимулювання самореалізації молодшого школяра засобами мистецтва.

Методологічною та теоретичною основою дослідження стали загальнопсихологічні положення про сутність і розвиток особистості у процесі діяльності (Л. Виготський, З. Карпенко, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Максименко, І. Пасічник, М. Савчин, Т. Титаренко), теоретичні положення та основні принципи гуманістичної психології з питань особистісної

самореалізації (К. Домбровський, М. Монтессорі, А. Мудрик, В. Сухомлинський), концепції про роль і значення художньої творчості у забезпеченні умов самореалізації молодших школярів (Б. Вай, Т. Пеня, Я. Пономарьов, Л. Риботицька, К. Станіславський та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання сформульованих у дослідженні завдань були застосовані такі методи: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, систематизація наукових досліджень з проблем, пов'язаних з особистісною самореалізацією, моделювання цього процесу у молодшому шкільному віці і прогнозування ефективності створеної моделі; емпіричні – констатувальний експеримент (спостереження, індивідуальні бесіди, анкетування, тестування, експертне оцінювання).

Емпірична база дослідження. Дослідження проводилось на базі початкових класів Запорізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №41.

Практичне значення роботи: результати дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл, в роботі позашкільних навчально-виховних закладів та в організації підготовки майбутніх психологів, учителів початкових класів, педагогів-організаторів у вищих навчальних закладах.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Дослідження проводилося впродовж 2023-2024 років.

За результатами дослідження сформульовано висновки:

1. Теоретичний аналіз досліджень проблеми психологічної самореалізації особистості дає підстави стверджувати про відсутність усталеної дефініції цього феномену. Під психологічною самореалізацією особистості ми розуміємо заснований на рефлексії процес самопізнання, спонукальною силою якого є вибір цілей і шляхів реалізації своєї сутності, самовизначення і прагнення до самопрезентації, що передбачає оцінку на

рівні переживання внутрішньої свободи, гармонії і задоволення від досягнення поставленої мети.

2. Гарними показниками процесу самореалізації молодших школярів визначено мотивацію досягнення успіху, впевненість у собі та незалежність. На основі результатів констатувального експерименту виявлено, що самореалізація молодшого школяра потребує значного стимулювання. Вивчення показників самореалізації молодших школярів дозволило виділити основні несприятливі тенденції у функціонуванні цього процесу (зниження навчально-пізнавальної активності дітей протягом вікового періоду, висока тривожність у більшості учнів початкових класів та їх залежність від дорослих, невміння правильно оцінити себе і свої можливості, емоційний дискомфорт при адаптації до нового середовища) та врахувати їх при розробці моделі і програми стимулювання самореалізації молодших школярів.

3. Запропоновано прикладну модель стимулювання самореалізації молодшого школяра засобами мистецтва. Художньо-творча діяльність є чинником самореалізації учня в мотиваційній, пізнавальній, емоційній та поведінковій сферах життєдіяльності, в яких реалізуються такі завдання, як актуалізація мотиву успіху в навчально-пізнавальній діяльності; трансформація мотиву пізнання в самопізнання; створення емоційного комфорту та оптимістичного настрою; формування властивостей успішної особистості. Художньо-творча діяльність за умов належної психолого-педагогічної підтримки реалізує логіку співробітництва дорослої людини та дитини на демократичних і гуманістичних засадах. Процес самореалізації молодших школярів розгортається в три етапи: самоактуалізації, самовизначення та самопрезентації особистості. Успішність в самореалізації залежить від виконання завдань у спеціально створених ситуаціях новизни, вибору, успіху для кожного.

4. Середні значення показників самореалізації дітей початкових класів (мотивації досягнення успіху, впевненості у собі та незалежності) в першій та

другій експериментальних групах порівняно з контрольною демонструють позитивну динаміку впродовж досліджуваного вікового періоду. Число осіб з домінуючою мотивацією сподівання успіху, середнім та високим рівнем впевненості у собі, середнім та високим рівнем незалежності другої експериментальної групи емпірично підтверджує залежність динаміки самореалізації молодших школярів від організації сумісної художньо-творчої діяльності в різновікових спеціально організованих художньо-творчих колективах молодших школярів.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2024 рік.

Місце виконання: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кафедра психології.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	6
1.1. Поняття особистісної самореалізації в психологічній ретроспективі.....	6
1.2. Самореалізація молодшого школяра як каталізатор соціальної адаптації.....	27
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА.....	46
2.1. Критерії та показники самореалізації молодшого школяра.	46
2.2. Художньо-творча діяльність як чинник стимулювання самореалізації молодшого школяра.....	65
2.3. Театральне мистецтво як сфера самореалізації молодшого школяра.....	76
ВИСНОВКИ	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ	105

Ім'я користувача:
Анастасія Сухомлінова

ID перевірки:
1016197471

Дата перевірки:
05.04.2024 00:10:09 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
05.04.2024 00:11:58 EEST

ID користувача:
100012861

Назва документа: Євтушенко А

Кількість сторінок: 87 Кількість слів: 21563 Кількість символів: 166554 Розмір файлу: 714.00 KB ID файлу: 1015963607

17.2% Схожість

Найбільша схожість: 3.84% з Інтернет-джерелом (https://eprints.oa.edu.ua/103/1/NZ_Psyh_Vyp_13.pdf)

7.2% Джерела з Інтернету 991Сторінка 89.....

0.2% Джерела з Бібліотеки 3Сторінка 100.....

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 6